

IN MEMORIAM

Prof. dr. F. K. Kieviet 1933-2005

Op 12 januari 2005 overleed op 71-jarige leeftijd plotseling prof. dr. F. K. Kieviet, emeritushoogleraar toegepaste pedagogiek, in het bijzonder de didactiek, aan de Universiteit Leiden.

Frans Kieviet werd in 1933 geboren te Schiedam, behaalde zijn onderwijzersakte aan de Hervormde Kweekschool te Amsterdam, was daarna werkzaam in het lager onderwijs en in diverse typen voortgezet onderwijs, en werd vervolgens docent aan de Christelijke Pedagogische Academie Rehoboth te Utrecht. Van al deze ervaringen kon hij gebruikmaken toen hij in 1965 werd aangesteld als wetenschappelijk medewerker aan het Pedagogisch Instituut van de Universiteit Leiden.

In 1972 promoveerde hij op een proefschrift getiteld "Microteaching als methode in de opleiding van leerkrachten". Daarmee combineerde hij in feite een tweetal tendensen die in die jaren zichtbaar begonnen te worden en die in de jaren tachtig tot grote bloei zouden komen: het toenemende vertrouwen in de technologie als hulpmiddel bij het vormgeven van het onderwijs en een analytische, op identificeerbare competenties gerichte benadering van het onderwijzen. Kieviet was overigens een van de eersten die ook de beperkingen van een dergelijke benadering signaleerde, getuige zijn verhandeling daarover in het door hem geredigeerde boek "Nieuwe methoden in de opleiding van onderwijsgeevenden" (1979).

In 1974 werd hij in Leiden benoemd tot hoogleraar. In eerste instantie richtte hij zich daarbij op een ander domein waarvoor hij eveneens grote interesse had, namelijk dat van de leerplanvernieuwing. In zijn oratie "Open en gesloten curricula" (1974) schetste hij een duidelijk onderwijskundig kader voor dergelijke vernieuwingen.

De Leidse onderwijskunde koos onder leiding van Kieviet vanaf het begin voor een multidisciplinaire benadering van de complexe onderwijsproblematiek, door samen

met de toenmalige lector en latere hoogleraar onderwijspsychologie P. van den Broek een "intersubfacultaire" vakgroep te vormen. In deze beginperiode lag de nadruk op het basisonderwijs en op *didaxologie* als een integrerend concept. Naarmate het aantal werkterreinen diverser werd, werden ook de theoretische oriëntaties diverser. Zo omvatte het werkterrein ook *leerproblemen* (Mojet), vanuit de overtuiging dat veel leerproblemen hun oorzaak vonden in onvoldoende aan de leerling aangepast klassikaal onderwijs, en later ook onderwijssociologische vraagstellingen en dergelijke.

Ondertussen groeide de vakgroep gestaag en werd een eigen onderzoeksinstituut, het LICOR (Leids Interdisciplinair Centrum voor Onderwijsresearch) onder leiding van D. de Jong opgericht, waar meer dan 40 personen werkzaam waren.

In de jaren tachtig werd de problematiek van de (opleiding van) docenten verder uitgewerkt in diverse (SVO)-projecten bij het LICOR, die uitmondden in promoties bij de vakgroep, zoals "Onderwijsassistent en taakdifferentiatie", gericht op de vernieuwing van de onderwijsorganisatie (Van Greevenbroek), "Taakdifferentiatie en besluitvorming in basisscholen" (Imants), "Probleemgericht opleiden" (Out) en "Bouwstenen voor een opleidingsdidactiek" (Corporaal). Overigens illustreren de projecten op het terrein van de stafdifferentiatie dat men kennelijk destijds nog niet toe was aan dergelijke oplossingen, ofwel dat Kieviet in dit opzicht zijn tijd vooruit was. Hoewel dit praktijkexperiment succesvol was verlopen, verzetten de onderwijsvakbonden, en vervolgens ook de politiek, zich tegen het idee dat op scholen een variëteit aan professionals, zoals onderwijsassistenten, ingezet zou kunnen worden. Pas de laatste jaren zijn deze ideeën weer opgepakt.

Ook op het terrein van waardenontwikkeling in het onderwijs was Kieviet zijn tijd vooruit. Ook op dit terrein beperkte hij zich

niet tot theoretisch-pedagogische verhandelingen, maar entameerde hij, vanaf het begin van de jaren tachtig, empirisch promotieonderzoek, zoals dat van Van der Plas en van Brugman. Dat dit thema hem na aan het hart lag, bewijst ook het feit dat hij zijn afscheidscollage in 1993 daaraan wijdde: “Onderwijs en opvoeding. Enige kanttekeningen bij de zogenaamde pedagogische opdracht van het onderwijs”.

Met zijn enorme belesenheid en zijn inspirerende, “schoolmeesterlijke” onderwijskwaliteiten heeft Frans Kieviet een belangrijk stempel gedrukt op de ontwikkeling van de onderwijskunde in Nederland. Zijn kwaliteiten maakten hem ook bij uitstek geschikt om mensen tot een promotie te brengen. In totaal heeft hij ruim 30 promovendi tot een doctoraat gebracht. Het ‘liber amicorum’ “Onderwijsonderzoek uit de Leidse school”, eind 1993 verschenen ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar, getuigt van zijn indrukwekkende werkkraft en deskundigheid. Dit boek bevat bijdragen van zijn op dat moment 26 promovendi, waarin doorklinkt welke aansprekende en inspirerende krachten van hem uitgingen.

Van de tal van maatschappelijke en wetenschappelijke functies die Kieviet ook buiten Leiden vervulde, moet hier in elk geval zijn inzet voor “Pedagogische Studiën” vermeld worden. Hij maakte van 1979 tot 1987 deel uit van deze redactie, de eerste vier jaar als redactielid en vervolgens vier jaar als redactievoorzitter. Zeker in de periode dat nog met een zeer kleine kernredactie werd gewerkt, vroeg dat een forse tijdsinvestering. Zijn spreekwoordelijke nauwgezetheid en belesenheid maakte hem bij uitstek geschikt voor deze taak.

Kieviet was geen man van grote woorden. Hij was er diep van overtuigd dat bij belangtegenstellingen de kwaliteit van het werk de doorslag diende te geven. Als er belangen verdedigd moesten worden, dan deed hij dat met open vizier. Hij had er zichtbaar moeite mee wanneer alleen al de indruk kon bestaan dat zijn bestuurlijke positie of een bestuurlijke maatregel zijn eigen werkeenheden, laat

staan hemzelf zou bevoordelen. Deze integriteit kenmerkte zijn gedrag, zowel lokaal als in landelijke circuits. Dat hij daarvoor soms – in de strijd om invloed of geld – een prijs moest betalen, nam hij voor lief. Daarmee was zijn invloed meer dan alleen een wetenschappelijke.

*Nico Verloop
Meindert Beishuizen*